

Luctor et Emergo – Fiat Libertas – Groep BM

Het verzet van Tjeu Beelen (Tjeu van Driekske) in de Tweede Wereldoorlog

Door Harry Seevens en Paul Lammeretz

Bronnen:

Het Verborgen Front A.P.M. Cammaert

WWII Netherlands Escape Lines

Krantenartikelen

<http://semperfestiviter.nl/plug/genealogy/genealogy.php?gen.2.6.9.V>

Mathieu Beelen

Geboren op 13 april 1919 te Weert

Getrouwd op met Josephina Claessen

Overleden op 18-11-1997 te Weert

Zoon van Hunericus Hubertus Beelen (1887-1975) en Maria Hubertina Tilmans (1879-1948)

De regio Weert: Luctor et Emergo en de verbindingen met België en Frankrijk

Als er geallieerde piloten in bezet gebied terecht kwamen, bijvoorbeeld doordat hun vliegtuig door afweergeschut was geraakt kwam er een heel netwerk van verzetsmensen in actie om ervoor te zorgen dat deze piloten weer veilig naar bijvoorbeeld Engeland of via Frankrijk naar Spanje werden gesmokkeld. Eén van deze verzetsmensen was Matthieu Beelen, geboren op 13 april 1919 te Weert en overleden op 18 november 1997 te Tungelroy. Hij deed dat werk toen hij net in de twintig was en net met verlof was als dienstplichtig militair. Het was heel gevaarlijk werk, waarbij geluk ook een belangrijke rol speelde. Tjeu heeft altijd gezegd: “ik was een van de vele schakels die een handje heeft geholpen. Je voelde dat je het moest doen”. Een heldenrol heeft hij zichzelf nooit toegedicht, maar hij zei er het volgende over:

“Laat niemand mij vertellen dat je niet bang was. Onzin, je wist dat je constant een groot risico liep. Je was afhankelijk van hulp en van heel veel geluk.”

Laten we allereerst eens een kijkje nemen in het professioneel ingericht netwerk van verzet “Luctor et Emergo”:

De landelijke organisatie Luctor et Emergo - in april 1943 omgedoopt in Fiat Libertas - hield zich met twee activiteiten bezig.

Naast het verzamelen en doorgeven van inlichtingen op ambtelijk, economisch, politiek en militair terrein, werd veel tijd en energie gestoken in de hulpverlening aan joden, Englandgangers en geallieerde vliegeniers. Beide bezigheden liepen vanwege het groot

aantal verbindingen van individuele medewerkers en de daaruit voortvloeiende werkzaamheden tot ver in 1943 door elkaar heen.

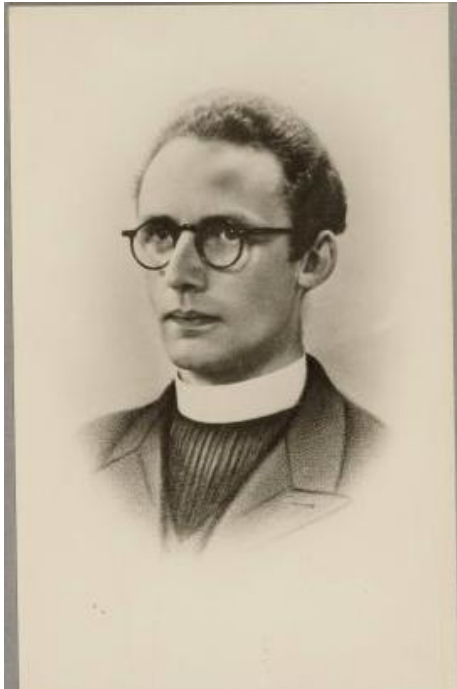
Van meet af aan werd samengewerkt met O.D.-ers (Ordedienst) en sedert de oprichting van de L.O. (Landelijke Organisatie voor Hulp aan Onderduikers) ook met die organisatie. Voorts bestond aan de Keizersgracht in Amsterdam een afzonderlijk falsificatiebureau van de joodse kunstschilder en toneelschrijver **E. Veterman** dat Luctor onschatbare diensten bewees.

Pas tegen het einde van 1943, toen de organisatie als gevolg van infiltratie en verraad was gedecimeerd, kwam een scheiding tussen de twee activiteiten tot stand. Het inlichtingenwerk werd ondergebracht bij de zogeheten Zwitserse Weg B en de pilotenhulp kwam onder de vleugels van de L.O. Tot dat tijdstip had Luctor et Emergo steeds kunnen steunen op helpers in de **regio Weert**, die fungeerden als doorgeefluik naar België. Nadien werd vooral de pilotenhulp over een veel groter deel van de provincie gespreid.

Initiatiefnemers tot de oprichting van Luctor et Emergo waren de burgemeester van de Betuwse gemeente Deil, mr. W.M. Kolff, diaken Reinier David Kloeg uit Rotterdam (geboren 23-02-1908) en J.C. Wannée uit Den Haag, ambtenaar op het rijksbureau voor de voedselvoorziening in oorlogstijd. De drie beschikten over talrijke contacten. Kolff en Kloeg, die in 1941 met elkaar kennismaakten, hielpen personen die om politieke redenen of omdat ze joods waren een andere identiteit wensten of wilden vluchten. In verband daarmee hielden ze zich bezig met het vrijmaken van persoonsbewijzen. Voorts verzamelden ze allerlei inlichtingen en zochten ze naar wegen om Engelandgangers naar Zwitserland of Spanje te laten uitwijken. Geen moeite was hen te veel, maar telkens stuitten ze op nieuwe hindernissen.

Van kennissen in de ambtelijke wereld konden slechts, ondanks de groeiende vraag, mondjesmaat persoonsbewijzen worden verkregen.

Reinier David Kloeg, gearresteerd eind april 1943
Gefusilleerd 15 maart 1944

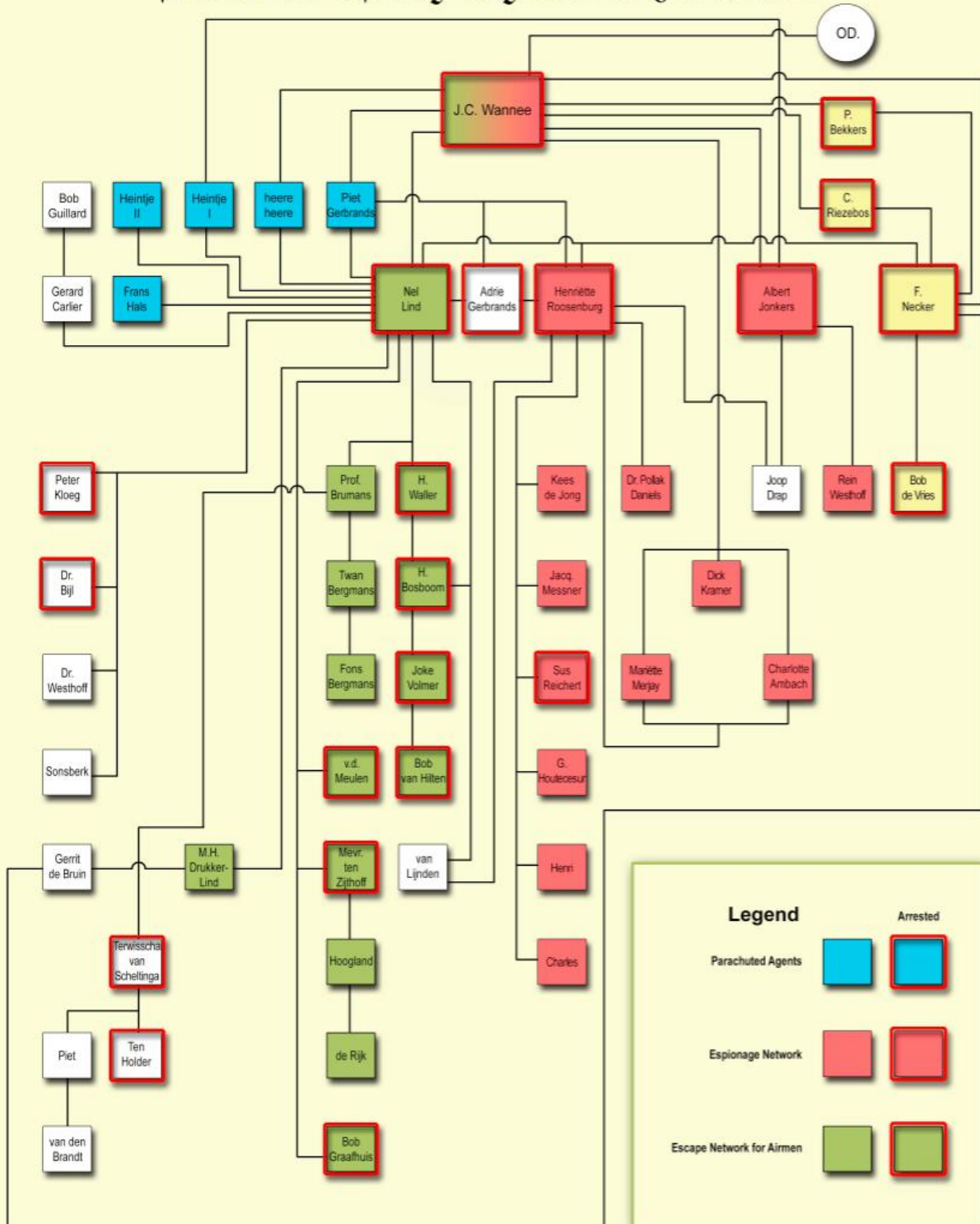

De zoektocht naar verbindingen met Zwitserland en Spanje leverde meer resultaat op. Vooral Kloeg toonde zich opvallend inventief. Hij was op 23 februari 1908 in Rotterdam geboren en volgde in België een priesteropleiding. Kort voor zijn priesterwijding brak de Tweede Wereldoorlog uit. Met de Benedictijnse kloostergemeenschap uit Loppem bij Brugge vertrok hij naar Zuid-Frankrijk.

Waarschijnlijk legde hij toen de contacten die hem naderhand zo goed van pas kwamen. De alarmerende berichten over het bombardement van Rotterdam grepen Kloeg dermate aan dat hij op eigen houtje naar de havenstad reisde om zich te vergewissen van het lot van zijn familie en kennissen. Zijn kloosterabt, die kort daarop naar België terugkeerde, nam hem deze stap niet in dank af. De twee kwamen met elkaar in conflict. Kloeg vertrok naar een ander klooster in België, waar hij al spoedig in de illegaliteit verzeild raakte door (joodse) vluchtelingen naar onbezet Frankrijk en Zwitserland te loodsen. Kennelijk bleven zijn ondergrondse werkzaamheden niet verborgen. Omdat zijn nieuwe abt vreesde voor represailles van Duitse zijde, vertrok de diaken in 1941 naar het tegen de Nederlandse grens gelegen Trappistenklooster De Achelse Kluis, ten zuiden van Valkenswaard. Ook daar hield hij het niet lang uit. Gedurende zijn kortstondig verblijf in De Achelse Kluis in 1942 kwam hij via tussenpersonen in aanraking met de gewezen dienstplichtig militair **M.H.L. Beelen** uit **Tungelroy**, een plaatsje bij Weert.

Op de volgende pagina Het netwerk van Fiat Libertas met de belangrijkste schakels van Tjeu Beelen, J.C. Wannée, oprichter, Diaken Kloeg (contactpersoon voor Tjeu) en Nel Lind

Passeur- und Spionage-Organisation 'Fiat Libertas'

Bron: <http://wwii-netherlands-escape-lines.com/other-escape-lines/luctor-et-emergofiat-libertas/> / Bewerking: Jac Vanderfeesten

Beelen, een timmerman, had in 1941 geholpen bij de bouw van enkele kampen voor de Nederlandse Opbouwdienst in de regio. Er dreigde een conflict met de Duitse opzichters toen hij de plaatsing van een vlaggemast voor een van de kampen traineerde.

De timmerman uit Tungelroy wenste onder geen beding mee te werken aan de oprichting van een mast waaraan een vlag met het hakenkruis zou wapperen. Die houding werd hem zwaar aangerekend; men dreigde de affaire ter kennis te brengen van de Sipo (Sicherheitspolizei). In gezelschap van een kameraad ondernam hij in oktober 1941 een poging naar Engeland uit te wijken, maar in de buurt van de demarcatielijn in Frankrijk liepen ze tegen de lamp. Op advies van hun Duitse verdediger verzochten ze de rechter om te werk gesteld te worden bij een Franse boer. Dat werd hun toegestaan. **Beelen** gebruikte die tijd van relatieve vrijheid om zijn ogen goed de kost te geven. Na ongeveer twee maanden namen ze de benen en met Kerstmis waren de twee weer terug in Nederland. Meteen na zijn terugkeer deden diverse personen een beroep op **Beelen** en informeerden naar de door hen gevolgde vluchtroute.

Een van hen introduceerde hem in De Achelse Kluis waar hij kennismaakte met Kloeg. In overleg met de diaken begon **Beelen** begin 1942 met de opbouw van een nieuwe vluchtlijn. Allereerst moest hij op zoek naar een geschikte locatie om de grens met België te kunnen passeren. Die vond hij bij een boerderij aan een parallelweg van de verbindingsweg Weert-Maaseik. De hoeve lag pal op de grens en met de fel anti-Duitse boerin, mevrouw Scheepers, sprak hij af dat zij een wasteil buiten zou hangen als de kust veilig was.

Het boek "The War Years" van J. Angus Maclean, een Canadese piloot schrijft hierover:

Een zekere Adriaan Ferdinand van Goels Meijer, hoofd van een geheime organisatie stak me een treinkaartje toe naar Weert, dichtbij de Belgische grens. In de menigte wees hij me op een jonge priester. "Hij is jouw gids", zei hij, "volg hem op afstand". Toen vroeg hij wie mijn naaste bloedverwant was. Hij antwoordde, dat hij verwachtte in september naar Zwitserland te gaan en dat hij mijn vader zou melden, dat ik in juli nog in leven was. Toen we enige tijd in de trein waren, schoof mijn priester-gids, die ik later leerde kennen als pater Reinier Kloeg, naar mij toe en meteen liet hij mij mijn identiteitsbewijs zien. Rond 11 uur stopte de trein bij een klein stadje. Ongeveer 30 jonge priesters dromden rond de trein, allen precies gekleed als mijn gids. Toen de trein Eindhoven binnen reed, verliet iedereen snel de trein. Door de vele priesters verloor ik meteen zijn spoor. Ik had geen andere keuze dan op een bank te gaan zitten op het perron en te wachten. Een uur ging voorbij. Al die tijd werd ik steeds banger. Plotseling zag ik mijn gids op het station opduiken. Ik volgde hem naar een andere trein, die naar Weert ging. Daar zei mijn gids mij goede dag en hij wees mij op een jongeman met twee fietsen. Ik moest hem het ongelooflijke mededelen dat ik niet kon fietsen!

*De jonge man, **Matthieu Beelen**, verborg de ene fiets in een hoek en ik reed mee op de zijne als een ongemakkelijke passagier. Het was nu avond en ik eindigde de lange dag zoals ik hem begonnen was, op de stang van een rijwiel. Op een zeker punt verborgen wij onszelf en onze fiets in een korenveld, terwijl mijn gids opletten wachtte bij een naburig huis. Op een gegeven moment kwam een vrouw naar buiten via de achterdeur en zij hing een grote metalen wasteil aan een nagel naast de deur. Dat was ons sein: de grenswacht was buiten zicht. Mijn gids klopte mij op de rug en beiden zetten we een ren in over de grens naar België.*

*Toen we een klein dorp bereikten zei **Matthieu Beelen**, dat we naar een café gingen, waar we drie jonge mannen ontmoetten. Twee van hen vertrokken meteen en ik moest met hen meegaan....*

Aan de Belgisch-Franse grens vonden **Beelen** en Kloeg een pastoor bereid tegen een financiële vergoeding vluchtelingen te helpen bij de grenspassage. Ook bij de demarcatielijn werden steunpunten gevonden. Kloeg zorgde voor een verbinding met J.W. Kolkman, correspondent van het Algemeen Handelsblad in Parijs. Kolkman, een broer van de burgemeester van Weert, W.F.W. Kolkman, gaf bovendien leiding aan het Office Néerlandais te Perpignan in Vichy-Frankrijk.

De Offices Néerlandais waren een gecamoufleerde voortzetting van de Nederlandse consulaten in “onbezet” Frankrijk, die onder Duitse pressie in september 1940 waren opgeheven. Aan het hoofd van de Offices stond de consul-generaal dr. ir. A. Sevenster. Al gauw werd duidelijk dat de voormalige Nederlandse consulaten een belangrijke rol speelden bij de hulpverlening aan joden en Engelandgangers. Teneinde die ontwikkeling een halt toe te roepen werden door het Vichy-regime steeds meer hindernissen opgeworpen. Kolkman trok zich er niets van aan. Als de hulp niet langer op legale wijze doorgang kon vinden, dan moest het maar clandestien gebeuren. Met collega J.C.A.M. Testers, directeur van het Office in Toulouse, organiseerde hij een ontsnappingsroute door de Pyreneeën naar Spanje. Tot december 1942 ging alles goed. Op 12 januari 1943, twee maanden na de bezetting van Vichy-Frankrijk door Duitse en Italiaanse troepen (11 november 1942), werden Kolkman en Testers bij een poging naar Spanje uit te wijken in hechtenis genomen. Dat lot had Sevenster al op 9 december getroffen. Kolkman en Testers kwamen in Duitse kampen om het leven. In de persoon van A. Aarts kreeg Testers een waardige opvolger. **Matthieu Beelen** en Kloeg beschikten dus al vroeg in 1942 over een vluchtlijn die door Oost-Frankrijk via Perpignan naar Spanje liep.

Aanvankelijk werd de route, die overigens zonder hulp van contactpersonen of begeleiders moest worden afgelegd, uitsluitend benut door personen die (om politieke redenen) werden gezocht en Engelandgangers, doorgaans officieren. Teneinde de deugdelijkheid van het lange traject te controleren vroegen de twee organisatoren een officier uit Zeeland bij behouden aankomst in Engeland de zinspreuk “Luctor et Emergo” door Radio Oranje te laten omroepen.

In de loop van 1942 kwam het bericht inderdaad door. De organisatie ontleende er sindsdien haar naam aan. Hoewel de behandeling en de leefomstandigheden van de vluchtelingen in Zuid-Frankrijk en Spanje ronduit slecht waren door tegenwerking van de autoriteiten en het uitblijven van Nederlandse regeringssteun aan de voormalige consulaten, wogen zulke overwegingen vanzelfsprekend niet op tegen het toenemend gevaar dat met name joden in Nederland liepen. Men wist trouwens niet veel van de omstandigheden in Zuid-Frankrijk en Spanje. Vanwege het overstelpende aanbod van vluchtelingen moest worden geselecteerd. De snel groeiende kring rond Kloeg en Kolff legde enige criteria aan: voortaan genoten naast officieren, politieke vluchtelingen en personen met een technisch beroep ook joden de voorkeur. Laatstgenoemden legden slechts een gedeelte van het traject af.

Beelen huisvestte ze tijdelijk, met toestemming van de eigenaar, in een leegstaande boerderij in zijn woonplaats. Vervolgens loodste hij ze over de grens naar pasteibakker A.J.J.A. Bergmans in Bree, een broer van H.A.J. Bergmans, een pijpenfabrikant in Weert.

Laatstgenoemde had **Beelen** al eerder in verbinding gebracht met de O.D. en introduceerde hem nu bij zijn in België woonachtige broer. Vanuit Bree trokken de joodse vluchtelingen te voet of op de fiets naar Maaseik vanwaar ze per trein naar Hasselt reisden.

Vandaar zetten ze hun tocht via Brussel voort naar Zwitserland of Zuid-Frankrijk. De derde persoon die een wezenlijke bijdrage leverde aan de totstandkoming van Luctor et Emergo was, zoals vermeld, J.C. Wannée. Hij stond korte tijd in verbinding met de geheime agenten H.M.G. Lauwers en Th. Taconis die begin maart 1942 werden gearresteerd. Wannée nam geen onnodige risico's en dook onder.

In april 1942 ontmoette hij burgemeester Kolff. Zowel Kolff, Kloeg als Wannée vonden het van essentieel belang dat de regering in Londen adequaat en blijvend werd ingelicht over de stand van zaken en de ontwikkelingen in bezet gebied. Met het radiografisch contact was het echter droevig gesteld. In België daarentegen functioneerde dat beter. Door Kloeg kreeg **Beelen** in het vroege voorjaar van 1942 verbinding met mejuffrouw H. Meisen en A. Peeters in Rotem in Belgisch Limburg. Zij werkten voor een commissaris van politie in Ukkel, H.P.C. van den Broek, die radiografisch contact onderhield met Engeland. Op verzoek van Kloeg verklaarden ze zich bereid Nederlandse inlichtingen via Ukkel naar Londen te seinen. Na de arrestatie van Meisen en Peeters in maart 1943 bezorgde **Beelen** de berichten van Kloeg persoonlijk in Ukkel.

Met het aanhaken van Wannée, die niet op de hoogte was van de verbinding met Ukkel, werden pogingen in het werk gesteld de contacten met België te intensiveren. Aan het begin van de zomer van 1942 reisde Wannée via de vluchtroute voor joden van Kloeg en **Beelen** naar Brussel. Daar stelde hij zich in verbinding met een topambtenaar van het departement van economische zaken, Van Caillie. Deze zegde medewerking toe bij het zoeken naar een radiografische verbinding. Voorlopig moest Wannée het resultaat afwachten, reden om in juli naar Nederland terug te keren.

Tijdens zijn afwezigheid was Kolff gearresteerd. Mogelijk hield diens aanhouding verband met zijn relaties in O.D.-kring. De O.D. werd in deze periode door de ene na de andere arrestatiegolf getroffen. Van Caillie in Brussel onderging hetzelfde lot. Wannée moest opnieuw beginnen, maar het geluk was met hem. Zijn kennis, mejuffrouw P. van Gellicum, die vluchtelingen naar België hielp, introduceerde hem in de herfst van 1942 bij de in Brussel woonachtige Nederlandse mevrouw E.F. Chabot en haar dochter E.C.L. Ambach. Zij werkten met onder anderen mejuffrouw M. Merjay voor een vanuit Engeland georganiseerde ontsnappingsroute voor geallieerde vliegeniers en voor de inlichtingendienst "Bravery", in maart 1942 opgezet door de geheim agent E. Cleeren.

Wannée begreep dat de twee doelstellingen nu gerealiseerd konden worden. Over het vervalsen van identiteitspapieren en andere documenten hoefde hij zich geen zorgen te maken. Zijn huisgenoot op het duikadres Keizersgracht 763 in Amsterdam, E. Veterman, had al enige ervaring opgedaan met het vervalsen van documenten en verklaarde zich meteen bereid mee te werken. In het voorjaar van 1943 werd in samenwerking met contactpersonen van Kloeg en Kolff, zoals mejuffrouw N.E. Lind en mejuffrouw J.M. Folmer, enige structuur aangebracht in de tot dusver geïmproviseerde hulp aan geallieerde vliegeniers.

N.E. Lind werkte tot april 1941 als assistente van de districtscommissaris van de padvinderij in Alkmaar. Na de opheffing van deze jeugdbeweging ging ze zich meer en meer op illegale activiteiten toeleggen. In het voorjaar van 1942 stelde een kennis uit Bussum haar aan Kolff voor. Op zijn verzoek ging ze zich bezighouden met de hulp aan de eerste onderduikers. J.M. Folmers ouders woonden in Zeist. Door een plaatsgenoot was ze in 1942 bij Kloeg geïntroduceerd. Aangezien haar vader op het politiebureau van Zeist werkte, kon ze elke avond de telexberichten van die dag inzien en nagaan of er ergens in het land een geallieerde bommenwerper was neergekomen. Met die kennis hoopte ze iets nuttigs te kunnen doen. Dank zij de connecties van Kloeg kon dat inderdaad.

De arrestatie van Kolff kon de snelle groei van Luctor et Emergo niet tegenhouden. Onder leiding van Kloeg en Wannée kreeg het landelijk netwerk steeds meer gestalte en via Weert-Stramproy bestond verbinding met enkele Belgische organisaties. Grenspasseur **Beelen** werkte onder andere samen met de eerder genoemde A. Bergmans in Bree, de oudste zoon van H.A.J. Bergmans uit Weert en P.H. Vanderfeesten, zoon van een caféhouder op de Biest te Weert. De eerste, door **Beelen** geholpen geallieerde vliegenier, een Canadese officier, was op 8 juni 1942 ergens in de Betuwe neergekomen. Na enige omzwervingen belandde de vliegenier bij Kolff, waarna Kloeg hem van Zaltbommel naar Weert bracht. Daar namen **Beelen** en de oudste zoon van H.A.J. Bergmans hem over en begeleidden hem via de boerderij van de familie Scheepers naar Molenbeersel, waar A. Peeters en J. Meisen, een broer van koerierster H. Meisen, zich over hem ontfermden. Peeters wist wel wat er met de inlichtingen die **Beelen** hem toespeelde moest gebeuren, maar hij kende geen vluchtroute. Twee mijningenieurs brachten uitkomst. Zij zorgden ervoor dat de Canadees op de Komeet-lijn kwam. Na een voorspoedige tocht door België en Frankrijk arriveerde hij op 22 augustus 1942 in Spanje. Naderhand hielp **Beelen** nog enkele piloten van wie hij er een doorgaf aan Peeters en twee aan Bergmans in Bree.

Eind 1942 was de oorspronkelijke vluchtroute van Kloeg en **Beelen** naar Perpignan door arrestaties in Zuid-Frankrijk niet meer te gebruiken. De nieuwe weg, die eveneens over Brussel liep, was net op tijd tot stand gekomen en garandeerde continuïteit. Het noodlot sloeg elders toe.

Volkomen onverwacht werden Kloeg en **Beelen** in april 1943 gearresteerd. Hun aanhouding hing samen met de arrestatie van een koerier op de lijn naar Perpignan. J.A. Kwak, een kantoorbediende uit Den Haag, had in 1942 de tocht naar Zuid-Frankrijk voor het eerst ondernomen en was door J. Kolkman, op voorstel van de door Kloeg-**Beelen** geholpen Engelandganger G.Carlier, verzocht een koeriersdienst met Nederland te onderhouden. In hotel Schimmelpenninck te Eindhoven vond daarover een bespreking met Kloeg en **Beelen** plaats. De diaken stond positief tegenover het plan van Kolkman en stuurde Kwak, buiten medeweten van **Beelen**, met inlichtingen over de beveiliging van het vliegveld Eindhoven terug naar Perpignan. Enige tijd functioneerde de koeriersdienst naar tevredenheid, maar door eigen onvoorzichtigheid viel Kwak in november 1942 in Duitse handen. Het bericht over zijn arrestatie bereikte Kloeg op zijn duikadres in Rotterdam. Meteen lichtte hij **Beelen** in. Vooralsnog gebeurde er niets. Op woensdag 21 april 1943 arresteerde de politie van Weert op last van de Sipo-Den Haag **Beelen** en H.A.J. Bergmans. Kloeg

werd een week later opgepakt. Het kon niet anders dan dat Kwak onder Duitse pressie was bezweken. Na een half jaar legde hij alsnog een bekentenis af. Bergmans - via hem konden de medewerkers van Luctor et Emergo contact opnemen met **Beelen** - kwam na een maand, wegens gebrek aan bewijs, op vrije voeten. Voor Kloeg, **Beelen** en Kwak zag het er aanzienlijk somberder uit. Door alle schuld op zich te nemen behoedde Kloeg **Beelen** voor de doodstraf.

Zowel Kloeg als Kwak werden door het Duits Kriegsgericht op 15 februari 1944 ter dood veroordeeld. Op 15 maart 1944 om zeven uur 's morgens werd de diaken gefusilleerd. Kwak overleed kort na de bevrijding, op 31 mei 1945, in het kamp Bergen-Belsen.

Beelen werd op 9 mei 1944 uit de gevangenis van Haaren ontslagen en dook meteen onder, omdat hij veronderstelde dat de Duitsers hem als lokaas probeerden te gebruiken.

Hoe liep het verder met Luctor et Emergo?

Hiermee kwam tevens ook een einde aan het verzetswerk van Matthieu Beelen, maar Luctor et Emergo bleef voortbestaan. De verbindingen met Weert, Stramproy en Bree bleven intact. Beelen's medewerkers P.H. Vanderfeesten en A. Bergmans (Bree) betrokken B.L.J. Bergmans, caféhouder uit Biest-Weert en broer van H. Bergmans uit Weert en A. Bergmans uit Bree, en diens zoon L.F.J. ("Twan") Bergmans bij de werkzaamheden. Voorts schakelde Vanderfeesten P.H.H. Verkennis en diens zoon M.G. Verkennis, woonachtig op een boerderij in Stramproy, in. Laatstgenoemden namen met de jonge Bergmans en Vanderfeesten de rol van **Beelen** over. Zij wisten niet beter dan zowel de joden als de geallieerde piloten en de Engelandgangers naar Bergmans in Bree te brengen. De piloten werden doorgaans per trein tot Weert begeleid door medewerkers van Luctor et Emergo.